

Egri Mária

LAKI IDA FESTŐMŰVÉSZ EMLÉKEZETE

(Jászjákóhalma, 1921. január 10. – Budapest, 2015. július 25.)

Laki Ida festőművészhez több évtizedes személyes kapcsolat fűzött, amelynek szakmai etapjai egy-egy kiállításához, megjelent publikációkhoz kötődtek. Elsőéves egyetemistaként ismerkedtünk össze – az első Fényes Adolf Teremben megrendezett kiállítása kapcsán. Aztán hét esztendő múlva, mint kezdő művészettörténészt engem kért fel második Fényes Adolf termi tárlata katalógus előszavának megírására. Egyenes, őszinte, szókimondó személyisége, nagyvonalúsága, mindig megújulni, továbblépni képes művészete élete végéig vonzott. Többször, több periódusában kíséreltem meg képeinek elemzését, filozofikus indíttatású munkáinak közelítését. Saját publikációimból és a néhány rövidebb, katalógusokban, folyóiratokban, napilapokban publikált, művészetéről szóló írásokból válogattam a Jászsági Évkönyv számára. A ma már alig elérhető, dátum szerint közölt írások autentikus ívet rajzolnak a művész gazdag életművéről. A Tájak-Korok-Múzeumok Kiskönyvtára sorozatban és a Szolnok Megyei Múzeumok TISICUM Évkönyvében megjelent hosszabb, összefoglaló tanulmányok, jelen közlésben természetesen nem kaphattak helyet.

A művész szakmai életrajzát a Jászsághoz kapcsolódó művészek munkásságát összefoglaló, A Jászság festészete kötetből kölcsönöztem.

Egri Mária: A Szikra Galéria.

A Jászság festészete. Jászberény 2015.

Művészeletrajzok. Laki Ida

„A Képzőművészeti Főiskolát 1948–53-ban Pór Bertalan, Kmetty János, Barcsay Jenő, Szőnyi István keze alatt végezte. 1953–55 között a Művelődési Minisztérium ösztöndíjasa volt, 1980, 1988-ban a Szocialista Kultúráért, 1984-ben pedig a Vázlatpályázat nivódíját kapta. Pályája kezdetén képeit impresszionista szemléletű laza, könnyű foltokból építette, színértékekkel érzékeltette a motívumok körüli teret. A hetvenes évek vége felé lassan elveszíti érdeklődését a látvány, az ember és környezetének reális ábrázolása iránt. Az impresszionista, avagy dekoratív stílusban megragadott »szépség« megfestése már kevésnek bizonyul környezetünk, bolygónk jövőjét kérdőjelező gondolatai számára. Az is világos előtte, hogy festészete korábbi eszköztárával nem képes közlésre szánt gondolatainak adaptációjára. Végül a hetvenes évek végére dolgozza ki azt a jelrendszert, amelyet ettől kezdve művészete kifejezési eszközeül, metanyelv-ként alkalmaz. Rátalál a nyomtatott áramkör vizuális lehetőségeire, a finom rajzolatú, sűrűn tekergő vezetők és szigetelő sávok, fémlepek, lyukacsok, apró kristálykockák mikroorganizmusának asszociációs adottságaira. Ettől kezdve ezt használja művészi közlendője háttéréül.

Az utóbbi évtizedekben az egyénben zajló biológiai folyamatok ritmikus ismétlődésével, determinációjával foglalkozik, valamint ennek hatásával a bizonyos idő és térmetszetekben zajló történelmi eseményekre. *Bioritmus-öröknaptár* sorozata.

Illetve a *Szülőfalum jó napjai I–XII. hónapokban (1963–1983)* munkája tükrözi ezirányú munkásságát.

Félszáz festményét Jászjákóhalmának ajándékozta, ahol 2000-ben állandó kiállítást rendeztek be műveiből. A művész pályája során többféle stílusban dolgozott, életművét érzékeltető gyűjteménye teljességgel mutatja be munkássága elkülönülő szakaszait. Fodor István Ferenc 2001-es kis kötetében mutatta be a *Laki Ida Képtárat*.

A művész munkásságáért elnyerte szülővárosának díszpolgára címét.

LAKI Ida festőművész kiállítása

Fényes Adolf Terem

1962. aug. 31– szept. 23.

Katalógus előszó: Pap Gábor

„Napjainkban különös élességgel merül fel annak a szükségessége, hogy tisztázzuk a képzőművészeteknek és a termelőmunkának, mint művészi témának egymáshoz való viszonyát. Ez a tendencia magában foglalja azt az egyre erősödő igényt, hogy megkíséreljük felszámolni a művészet és a nagyközönség között a XX. századi képzőművészetben minden megelőző művészettörténeti kor gyakorlatához képest példátlan méretű szakadást. A próbálkozások – amelyek közvetlenül érintik a képzőművészet továbbfejlődésének problémáit – több irányban folynak napjainkban, váltakozó sikerrel.

Azok között a művészek között, akik felismerték ezt a művészet iránt támasztott új igényt, Laki Ida az egyik úttörő. A fiatal művésznő vállalta a missziót, hogy a művészetet a szó szoros értelmében »közel hozza« a fizikai munkát végző dolgozókhöz.

1953-ban végezte el a Képzőművészeti Főiskolát. Egy évet kivéve, amikor Kmetty János vezetése alatt tanult, végig Pór Bertalan volt a mestere. A főiskola elvégzése után egy évig ösztöndíjasként dolgozott, közben megbízásokat kapott a minisztériumtól meghatározott témákra. 1956-tól 1959-ig főleg csendéleteket festett. Ennek az időszaknak a terméséhez tartozik a kiállított képek közül a Magyar Nemzeti Galéria tulajdonában levő *Csendélet*, valamint az *Őnarckép csendélettel*. A nagyjából három évig tartó csendélet-korszak vége felé úgy érezte, hogy a továbbfejlődés érdekében művészetének szüksége van a felfrissülésre. Új témák után nézett hát.

Először a Pannónia utcai Gyapjúmosó és Finomposztó gyárba látogatott el. Nem volt nehéz megszoknia az új környezetet, hiszen maga is munkáscsalád sarja, fiatal kora óta együtt él – amint mondja –, »egy levegőt szív« a fizikai munkát végző dolgozókkal. Számára tehát igazán nem jelentett » egzotikumot« a gyári tematika. Már jó ideje foglalkozott a gondolattal, hogy működési helyét átteszi szűk Élmunkás-téri lakásából, illetve a Lehel-utcai kollektív műteremből valamelyik gyár munkatermébe, hogy közvetlen közelségből tanulmányozhassa a munkás-emberek mindennapi életét.

Éppen azért, mert nem kívülről, nem a beavatatlan elfogódottságával szemléli a termelő munkát, el tudta kerülni azt a veszélyt, amely nem egy művésznél problémát jelentett, hogy hamisan, indokolatlan pátosszal, valamiféle ál-monumentalitással próbálták kifejezni a fizikai munka nagyszerűsége iránt érzett kissé félénk csodálatukat.

Laki Ida gyári képein nyoma sincs ilyenfajta elfogódottságnak. Mint mondja, első pillantásra felmérte, hogy a textilgyári »terepviszonyok« nem kedveznek a monumentális felfogásnak. A munka jellege, a munkahely »levegője« nem tűri a patetikus ábrázolásmódot. Ebben a miliőben

*Önarckép csendélettel 1961.
Olajtempera, vászon 70x50 cm
Laki Ida Képtár*

Óvakodik attól, hogy a téma természetétől idegen, keresett, önkényes beállításokat alkalmazzon. A jelenetek felfogásában, az alakok elrendezésében, forma- és színkezelésben egyaránt az adott motívum sajátos természetéből indul ki. Feladatát abban látja, hogy a művészet eszközeivel, józanul, pózok nélkül adja elő mindazt a problémát, amelyet a termelő munka szemlélése során összegyűjtött, és amelyet maguk a munkások – a képek közönsége – is saját problémájuknak éreznek.

Nem könnyű az az út, amelyen Laki Ida elindult. De ő már ismeri a veszélyeket, és meri vállalni őket, hiszen tudatában van munkája jelentőségének.”

A katalógus 34 technikával és mérettel jelzett olaj, illetve olajtempera képet sorol fel. A címlapon egy gyári belső szerepel, egy álló munkással. Talán egy műhelyrészlet. A 34 képből kb. 8 csendélet, illetve életkép. Egyébként a gyári képek is életkép jellegűek a címből ítélve – gyári óvoda, a posztógyár udvara, sakkozók, rajzoló gyerekek, üzemi könyvtár. A katalógus címlapképe alapján feltehetően oldott, festői esetjárással.

Laki Ida festőművész kiállítása Jászfákóhalma, 1968. május 19 – június 1.
Meghívó címlapon: *Olvasó lány*
A Szolnok megyei Néplap N.N. (Név nélküli) közlése a kiállításról.

a harmonikus rend, az érzéki szépség és a színek kavargó pompája ragadta meg a figyelmét. Úgy döntött, hogy a gyár életét kisebb színes zsánerképek sorozatában fogja megörökíteni.

Egy gyár élete címmel 1960 márciusában rendezett kiállítást a Pannónia utcai Gyapjúmosó és Finomposztógyár művelődési termében. Mintegy 20-25 képét mutatta be itt, amelyeken a munkásnők mindennapi tevékenységét és a munka utáni pihenés, szórakozás jeleneit festette meg. A kiállítás lelkes fogadtatása azt mutatta, hogy sikerült olyan hangot megütnie, amely közérthetőségénél fogva azonnal utat talált a gyár képzőművészeti kérdésekben járatanabb dolgozóihoz is. Hasonló eredményeket emelt ki a kritika a következő kiállításával kapcsolatban is. Ezt a kiállítást a csepeli Magyar Posztógyárban rendezte, még ugyanez év novemberében *Képek a Posztógyárból* címmel, az itt készített munkákból.

Laki Ida képein a felfogás tárgyilagossága tűnik első pillantásra szemünkbe.

*Merengő 1964.
Olajtempera, farostlemez, 60x50 cm
Laki Ida Képtár*

„A Jászsági Kulturális Napok rendezvénysorozatának szervezőit az a szándék vezette, hogy a helyi történelmi és kulturális hagyományok megismertetése mellett felelevenítse és ápolja a kapcsolatot a ma élő, e vidékről származó alkotókkal, írókkal, művészekkel, és számukra alkalmat adjon arra, hogy találkozzanak szülőföldjük népével.

Laki Ida festőművész első alkalommal mutatkozik be műveivel saját szülőfalujában, Jászfákóhalma községben. 1953-ban végezte el a Képzőművészeti Főiskolát, ahol Pór Bertalan, Kmetty János és Barcsay Jenő tanítványa volt. Első önálló kiállítását 1960-ban rendezte Budapesten, a Gyapjúmosó és Finomposztógyár kultúrtermében. Kiállítása lelkes fogadtatásra talált, s ezt követően számos intézmény hívta meg őt kiállítás tartására. Több országos tárlaton és külföldi kiállításon vett részt. A Műcsarnok 1962-ben rendezte meg gyűjteményes kiállítását a Fényes Adolf Teremben.

Ugyanitt kerül sor ez év őszén újabb gyűjteményes kiállítására.

A jászfákóhalmi kiállítás néhány darabja a művész korábbi festői korszakait mutatja be, nagyobb része azonban az utóbbi két esztendő alatt készült. Így az itt látható anyag mintegy előzetes bemutatója, vázlatos áttekintése a készülő újabb gyűjteményes kiállításnak.

Laki Ida realista festő, művészi felfogása korszerű. Gondolkodó, szemlélődő egyéniség, sokirányú érdeklődéséből eredően témavilága is sokrétű. Műveiben dekoratív hatásra törekszik. A vonal ritmusába ágyazott tiszta, üde színek jellemzik sajátosan egyéni stílusát. Alkotásaiból mélységes emberszeretet, érzelmi gazdagság, bizakodó létezésáradat árad. Reméljük, hogy e kiállítás alkalmat ad arra, hogy Jászfákóhalma község lakói megismerjék Laki Ida művészetét és további kölcsönös kapcsolatok elindítója lesz.”

Laki Ida kiállítása '969

Fényes Adolf Terem 1969. április 11 – május 4.

Ill.: Címlapon: *Csendélet almákkal*

Belül: *Csendélet dinnyével, Műteremsarok, Zöldruhás nő, Búcsúsok, Zöld akt, Dinnyeevő, Olvasó lány I., Tábortűz, Sarkantyúvirágok, Ablakban*

Előszó: Egri Mária

*Olvasó lány 1967.k.
Olajtempera, farost 49x39 cm
Szikra Galéria*

Ez a kiállítás közel sem végeredmény, inkább egy fejlődő művészegyenység állomása. Mostani stíluskorszakának fő jellemzője a dekorativitás, a kontúrokkal összefogott egységes felületű színek összhangja. Főként pasztellszíneket alkalmaz. Kompozíciós módszerében a felülnézete, rálátásos nézőpont a legkedveltebb. Ragaszkodik azonban a figurák súlyához, testi valóságához. Érzékeny tónuskülönbséggel, a színek értékdiffereciáival érzékelteti a perspektívát, a tömeget. Az impresszionista felfogás látvány-élményével szemben a tudott valóságból akar kiindulni. A perspektíva törvénye, a testek tömeghatása mellett a fény-árnyék törvényét tartja magára nézve kötelezőnek.

Témavilága igen tágterű. A mindennapok líráját festi, azokat az apró, nyugodt örömeket, amelyeknek szépségére talán csak az ő ecsetje nyomán figyelmezzünk. Vidéken nőtt fel, a parasztember világának megértése és szeretete gyermekkorától benne él. Egy évvel ezelőtt kiállítást rendezett szülőfalujában, Jászjákóhalmán. S a kis falu közössége rokonként fogadta őt és művészetét. Megérették a legfelsőbb odatartozást munkáin.

Laki Ida végigjárta az asszony-művész előítéletekkel terhes gátlásainak és heroikus küzdelmeinek poklát. Gondolkodó, érlelődő művésztípus, aki hosszú ideig hordozza magában szándékait. Tudja, hogy azt a feladatot, amelyet magára vállalt, csak ő végezheti el. Nem tartozik egyetlen művészcsoporthoz, érdekszövetséghez sem, útját egyedül kell végigjárnia.

„Immár másodszor rendezi meg egy-egy művészi korszakát összefoglaló kiállítását a Fényes Adolf teremben. A főiskola utáni években művészetét az impresszionisztikus felfogás jellemezte, ennek a korszaknak a számvetése volt az 1962-es kiállítása.

Ezt követően új elképzelések érlelődtek benne, vásznain új stílárís jegyek jelentkeztek. Az az életöröm, ami Laki Idát jellemzi, új megfogalmazásra törekedett. Munkái a dekorativitás irányában kerestek utat. 1964-ben a Pénzügyminisztériumban kamarakiállítást rendezett, ahol összegezte elképzeléseit. Ebben az alkotóstadiumban a dekoratív hangsúlyt a játékosan vezetett kontúrok adták, a fekete alapozás szinte grafikus könnyedséggel bukkant elő a ráfestett rétegek alól s futotta körbe a testek körvonalait. Ezeknél még hangsúlyt kaptak a részletek, de már jelentkezett a későbbi korszak fő sajátossága, az egy színben összefogott felületek könnyed dekorativitása.

Anthuriumok 1978. Olajtempera, farost 70x80 cm. Laki Ida Képtár

Ars poétikája az igazság utáni vágy művészi kifejezése. Az emberekhez szólni igazat. Hitvallása, hogy olyan világot kell teremtenünk, amelyben nem lehetséges, hogy az egyik ember meggyötörje a másikat. És ennek a hitvallásnak szenteli művészetét.”
A kiállításon a művész 36 olajtempera képe szerepelt.

Művészet 1969/8.

Urbán Miklós: Sz. Laki Ida kiállítása a Fényes Adolf Teremben.

„A festőnő új képei színvilágukkal keltik fel a látogató érdeklődését. A bemutató helyiséget bensőséges és varázslatosá teszik a felületek, amelyet Sz. Laki Ida kiállított; a pasztell-árnyalatok egy egészen különleges összetételével rendelkeznek, mely ugyan nem terjed túl a női lírikus határokon, de szűk voltában is kiegyensúlyozott s érdemleges. A kolorit (középszerűtű narancsok-kékek, zöldek-vörösek-barnák meglehetősen tág tartománya), a lazúrosan felvitt egyenletes vékony festékréteg alól mattírozó sötét, vagy tompán barna alap által tömörül és válik sajátossá.

Mind a harminchat kép ugyanazt a stílust követi; ennek kezdeteit alig néhány művön észleljük. Sz. Laki Ida az egysíkú dekoratív festészet és az impresszionizmus eredményeire támaszkodva jutott el jelenlegi modoráig. Elsősorban Gauguin-t választotta példának – a színek, a dimenziók és látószög tekintetében –, de Van Gogh és Cézanne is hatott rá. Ez nem jelent önállótlanyságot, hiszen művészi mondanivalójában és életérzésében merően különbözik az említettektől. Miután néhány eszközátvételt kísérel meg tőlük, rátalál egyéni formavilágára. Bár motívumai továbbra is a felsorolt festőkre utalnak, már körül tudja határolni saját egyéniségét. Kompozíciói minden tekintetben őszinték, kiegyensúlyozottak és eredetiek lesznek.

Abroszos csendélete még a Cézanne-i ideál szerint tartalmazza a gyümölcsöket, s a háttér és a gyümölcsök színeit. A *Kandallónál* ezzel szemben egyéni koloritra épül. Sárgákból és vörösekből létrehozott nője csupán az egysíkú felület kontúrokkal való tagolása által emlékeztet a mesterekre. Egyik legszebb képe a *Kék csendélet*; a művészi egyéniség itt zártan s a belső törvények alapján nyilvánul meg; a matt lilák, szürkék, ultramarinok és türkizek konstrukcióját egyetlen sárga gyümölcs teszi többértelművé.

Ha pedig Sz. Laki Ida motívumait nem eredetük, hanem összességük szerint szemléljük, megtaláljuk azt a többletet is, ami a színeken kívül – ha ugyan motívumot el lehet választani a megjelenésétől – létezik, s döntő hatást gyakorol a nézőre. Ez a béke világa, melyet csupán a munka utáni fáradtság szűrki meg (íme, a magyarázat a lazúros felületekre), a szolid és meghitt hétköznapiaké, amelyekben a pihenés okozza a test és a dolgok mozdulatlanyságát.

Aranykorra emlékeztet, amit a kiállításon látunk: kissé idillikus és idealisztikus – de ki nem veszi szívesen az életnek e valóságban is meglévő vonását?!

Az egyoldalúvá tétel mindenesetre káros. Sajnos a művész éppen azon stádiumban van, amikor a hibát elkövetheti. Továbbjutása – hiszen kiszemelt festői problémáit már többé-kevésbé sikeresen megoldotta – csupán a valóság alaposabb vizsgálata és megismerése nyomán következhet be.”

1976. szeptember 9–23. Pécs, Képcsarnok

A meghívón a *Pávák* c. festmény, valamint Aradi Nóra szövege szerepel: „1953-ban végezte a főiskolát. Eddigi munkásságának egy-egy szakaszáról 1962-ben és 1969-ben számolt

be a Fényes Adolf Teremben, de e két kiállításon túl tucatnyi tárlatot rendezett Budapesten és vidéken, tüzemek, társadalmi szervezetek művelődési házaiban. Szüksége van a közönségre, szüksége van arra, hogy a képei által keltett hatást ismerje: a művész nem önmagának dolgozik, és képalkotó küzdelmében az alkotások visszhangját figyelő önkontroll segítheti. Említett 1969-es kiállításán már megcsillantak azok a törekvések, amelyek ezen a tárlaton dominálnak: vonzódása a dekorativitáshoz, visszafogott és tiszta színű harmónia keresése, játékoságot is megengedő líra, mely a természetes racionalitás igényével rendeződik képpé. Derűs világ, akár figurát ábrázol a kép, akár csendéletet, akár pompázó pávákat.

Egységes festői világ ez, melyben a mozaik szinte természetes módon folytatja az olajtemperában megérlelődött képi rendet. A dekorativitás, amely évekkel ezelőtt inkább a külső forma, az egyéni stílus mozzanataként jelentkezett, mára már képrendező elvvé lett, vagyis kompozíciós elemmé, nem csökkentve, hanem inkább fokozva a közlés intenzitását, a harmonikus világ teremtésének vágyát. Laki Ida festészete sohasem harsog, inkább visszafogott és mértéktartó, és így jut el legújabb munkáinak gazdag érzelmi áradásához, sejtetve – a művészpálya adott belső logikája alapján – a továbblépés gazdag lehetőségeit is.”

1979. szeptember 6–20. Képcsarnok, Rudnay Gyula Terem, Eger
A Meghívón: *Forradalmak és háborúk*, Laki Ida szövegével.

*Veszélyben a Föld 1983.
Olajtempera, farost 80x70 cm
Laki Ida Képtár*

„A tudomány területén végbemenő forradalmi változások, mindannyiunk életét, tudatát átforgalmazzák. Napjaink művésze ezt a nagy változást próbálja tükrözni alkotásaiban.

Kiállításomon az *Öröknaptár* sorozatban szereplő képeim egy részében magam is erőről a nagy hatásról festek. Boldog lennék, ha mondanivalóm befogadásra találna, mert segíthetnék a jelenségek megértésében ott is, ahol kevesebb a tapasztalás, mint amennyire a képek megalkotása érdekében nekem szükségem volt.

A *Forradalmak és háborúk*-ról el kell mondanom, hogy Európa utolsó 200 évének történetét tanulmányoztam át. Forradalmak, háborúk kirobbanásának időpontját a megfelelő hónap színeképletébe helyeztem el. Az eredmény meglepő lett. A sorozat többi képének témái mindennapjainkból valók; *Egy hét három napja*, *Kritikus napok*, *Február (Apám élete)*, *Október (Anyám élete)*. Az *Öröknaptár* sorozatot tovább szeretném festeni addig, amíg csak mondanivalóm van, életünk és a tudomány által egyre inkább feltárt jelenségek szoros kapcsolatáról.

A kiállítás többi darabját az *Öröknaptár* so-

*Jeles nap. Nándorfehérvári diadal. 1998.
Olajtempera, vegyes technika, farostlemez
20x18 cm. Laki Ida Képtár*

rozat előtt (és alatt) festett képeimből válogattam, melyekkel örömet és nyugalmat szeretnék a kiállítás minden látogatójának szerezni.”

2000-ben a művész szülővárosa, Jászsjákóhalma számára gazdag képgyűjteményt adományozott, amelyből berendezték a Laki Ida Képtárat. Egy évvel ezután jelent meg a Tájak-Korok-Múzeumok Kiskönyvtára sorozatában Fodor István Ferencnek a Képtárat és Laki Ida művészetét ismertető kötete, amelyet terjedelme miatt itt most nem ismertethetünk.

2005-ben rendezte a Képtár megnyitásának öt éves évfordulóját, amelyen bemutatásra került a felújított állandó kiállítás is.

Egri Mária
2005. 08. 25.

Elhangzott a Laki Ida Képtár öt éves jubileumi ünnepségén.

„Az Árpád-kori templommal, török kori várral, kastéllyal, műemléki épületekkel, vagyis turisztikai látványossággal nem rendelkező Jászsjákóhalma, a Laki Ida Képtárral írta be nevét Magyarország megtekintésre méltó helységeinek sorába. Jelentősége miatt vállalta a Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára is az

adomány ismertetését sorozatában. A Képtár megőrzése, rendben tartása a község hírnevének ápolása is egyben. Finanziális szemléletű korunkban sajnos egyre kevesebb jut kultúrára, művészetre, múzeumi gyűjteményre. Ezért nyer különös jelentőséget számomra ez a mai ünnepi alkalom, amely azt bizonyítja, hogy Jákóhalma vezetése immár ötödik éve zavartalanul működteti ezt az országosan is egyedülálló kis kollekciót.

A Képtár anyaga a művész munkásságát főiskolai tanulmányainak befejezésétől kezdve reprezentálja legutóbbi időszakáig. A korai képek közül néhányra ráismerhetnek azok, akik a művésznő első nagyobb kiállításait látták, többek között 1962-ben és 1969-ben a budapesti Fényes Adolf Teremben, vagy 1968-ban itt, Jákóhalmán. Pályája során többféle stílusban dolgozott, életművét érzékeltető állandó kiállítása teljességgel mutatja be munkássága elkülönülő szakaszait. Engedjék meg, hogy Laki Ida művészetéről én is az alkotások születési sorrendjében szóljak, az itt látható képekkel támasztva alá elemzésemet. Külön szeretném felhívni szíves figyelmüket a művész korai képein követhető kitűnő rajzkészségére, mivel későbbi stílusában ez már nem játszik szerepet.

Laki Ida legkorábbi munkája az 1961-es *Őnarckép*. Főiskolai tanára, Szőnyi István stílusára utal az impresszionista fény-árnyéokra épülő, oldott, puha festői foltokból szőtt kompozíció. Az 1964-es *Merengő* képén már a posztimpresszionizmus szemlélete érvényesül. A formákat a sárgás blúzon, a kezeken még a sötét-világos foltok alakítják, de a reneszánsz

perspektívával szemben itt már megjelenik a kétdimenziós térképzés, a kontúrozás. A hatvanas évek második felétől a művész főként tempera technikával készült képeinek fő jellemzője a dekorativitás, a rálátásos, felülnézetes kompozíció, a körvonalak hangsúlyozása, s a lokális, egyszínű foltok.

Általában a színeket is a dekorativitás érdekében választja. 1963-as, *Lacika beteg* képénél a csíkos, pöttyös mustrákat, a sárga, kék, narancsosak pasztelles variációit, 1964-es *Dinnyeevő-jén* a csíkos blúzt, a sötétzöld héjú élénkpiros dinnyét. Az ugyanekkor készült *Olvadó leány* képén a narancsos ruha, a fekete haj, a zöld ágyra, a test alá terített fehér textília dekoratív hatását fokozza az odadobott, piros-sötét kockás díszpárna, a csikozott falkárpit. A nőalakok fekvő, guggoló, összegömbölyödő karcsú vonalait a művész hasonló céllal kontúrozza; például *Ablakot törölő* vásznán a zöld geometrikus síkokkal jelzett ablakban guggoló kékruhás nő összefogott formáit.

A művész egyre többször használja a sima farostot színeként, festetlenül hagyva, önmagát érvényesítve körvonalként, térformálóként. A *Csendélet szoborral* (1969) munkáján például a fehér kerámiatál külső-belső formáinak, mélységének illúzióját adja a festetlen farost. Sőt, ahogy a széleken megszalad a fehér festék, az agyagedények megkopott mázára asszociál. Mindkét virágos csendéleténél, a *Csendélet erkéllyel* s az ugyanebben az évben készült *Anthuriumok* kontúrjainál, a szobát jelző bútoroknál, ablakszéleknél a sárga, narancsos piros, lilás virágoknál, a levelek zöld lokális foltjainál nemcsak sötét vagy világos koloritot használ, de több helyen a farostlemez üresen hagyott, okkeres-barnás sima felületével öleli körül a motívumokat. A 1971-ben készült *Pávák* témaválasztása eredendően dekoratív. Az állatok szétterített tollazatának díszítményét fokozzák a kék íriszekből, zöld levelekből álló organikus környezetnek, az összefonódó, széthajló barna faágaknak már-már absztrakt formái, a barna kerítéslécek ritmikus sora, a motívumok szinte szőnyegszerű terítettsége.

Talán nem egészen idetartozóan, úgy értem nem teljesen ebben az összefogott, lokálszínű foltok stílusában fogant két kis képet szeretnék még megemlíteni a hetvenes évek elejéről. Az *Alkonyat* könnyed, szinte vázaltszerűen feldobott kis impresszióját, s a velencei *Szent Márk tér* hasonlóan könnyed kis kompozícióját. Mindkettőn érzékelhető a látvány frissessége, az alapozatlan farostlemez szabad érvényesülése. Utóbbin a staffázs-figurák mozgása, az ég kékjébe, a tér kövére foltban festett madarak, a Dodge-palota csipkái jelzik, hogy a művész időnként enged az impresszionista varázs csábításának.

S most eljutottunk a hetvenes évek végéhez, amikor is a művész lassan elveszíti érdeklődését a látvány, az ember és környezetének reális ábrázolása iránt. Az impresszionista, avagy dekoratív stílusban megragadott »szépség« megfestése már kevésnek bizonyul számára. Látja hová tart a világ, miként győzedelmeskednek mindenütt és minden téren a legrosszabb alternatívák, s miként sodródik tehetetlenül mindezek között a mindennapi ember. Úgy érzi, szólnia kell nemzetek sorsáért, a nukleáris kísérletek felelőtlensége, a végzetes környezet-szennyezés, az eltechnicizálódás, az elembertelenedés ellen. Az is világos előtte, hogy festészete korábbi eszköztárával nem képes közlésre szánt gondolatainak adaptációjára. Végül a hetvenes évek végére dolgozza ki azt a vizuális jelrendszert, amelyet ettől kezdve művészi kifejezési eszközéül, metanyelvként alkalmaz.

Saját elbeszélése szerint véletlenül került a kezébe egy nyomtatott áramkör darabja. A tényérnyi kis tárgylemezen szinte azonnal megbűvölte a finom rajzolatú, sűrűn tekergő vezetők és szigetelő sávok, fémlapok, lyukacsok, apró kristálykockák mikroorganizmusa. A

kerek forrasztási szemekből induló és hasonló kis kerek szemekbe torkolló különböző hosszúságú, lapos lemezszalagok magányosan, vagy ikerpárként együttfutó, egy-egy csomópontban összeolvadó, szétágazó és egymásba kapcsolódó rendszere.

Az Ember mindig antropomorfizál. Vagyis mind az élő mind az élettelen világból érkező benyomásait saját tapasztalati köréből vett humán magyarázatokkal, emberi tulajdonságokkal ruházza fel. Ebből kiindulva, próbáljuk meg úgy tekinteni ezeknek a kisebb-nagyobb alaplapokra nyomott lapos fémhuzaloknak a hálózatát, mint egy nagyváros közlekedési térképét. Például egy Budapestenél nagyobb és jóval több, hosszabb földalatti hálózattal rendelkező városnak a metrótérképét. Az érintkező villamos és troli, azaz vezetékes tömegközlekedési vonalakkal, azok kapcsolódási pontjaival, állomásaival. A nyomtatott áramkör mikrovilága ugyanolyan szabályos rendet mutat, mint a közlekedési térképé. Kiindulási pontok és végállomások jelölik a szabályosan haladó vonalakat, csomópontok, érintkezések, keresztezések, különálló részek ritmikus hálóját jellemzi mindkettőt. A közlekedési térkép a város szívének lüktetését jelképezi, a nyomtatott áramkör viszont maga a mikroprocesszorokra épülő elektronika szíve. Minden példánya alkalmazásának speciális feladatait hordozza aszerint, hogy computer, zsebszámológép, mobiltelefon, vagy pl. egy úrszonda vezérlőrendszerét szolgálja. Leválasztva működésétől azonban, a nyomtatott áramkör is jelképpé válik. »Műtárgyként« alkalmazott új funkciójában az egész fogyasztói társadalmat meghatározó mikroelektronikai rendszer jelképévé. Vizuális képével az organikus szervezetek működése is szimbolizálható, a művész szerint például a biológiai determináción alapuló személyes sorsalakulások, társadalmi-történelmi mozgásoké is.

Laki Ida felfedezését követően a nyomtatott áramkör formavilágát használta művészi közlendője háttérül. Hol magát a kanyargó vezetőkkel, szigetelőkkel, furatokkal, forrasztószemekkel installált kisebb-nagyobb alaplapot, hol annak megfestett változatát. Ez utóbbi lehetőséget adott számára az aláfestéshez, az elemek alakításához, az adott témához illeszkedő formáláshoz. A chippek, vezetők, integrált áramkörök nyomtatott elemeit felhasználva egy saját rendszerű világot teremtett, amelyet önálló lények népesítenek. Ezzel a modern technikától kölcsönzött formavilággal fejezi ki mindazt, amit jelenünkről közölni kíván. Ez adja félelmeinek és tapasztalatainak képi kifejezési alapját ugyanúgy, mint ahogy elsősorban gondolati indíttatású *Bioritmus-öröknaptár* sorozatáét.

Csak néhány példát említsünk; *A Veszélyben a Föld* farostlemezeire festett, töredezett színes geometrikus alakzatai között nagy kék gömb emelkedik a lent megbúvó kis arany színű gömbforma fölé. Az alapmotívumokat sűrűn sorakozó, agresszívan induló, védelmező és széthulló fehér vezetékhaló fedi. Szinte önálló kis teremtményekként egzisztálnak a két végükön kerek lyukakban végződő, laposan tekergő formák. Vagy vegyük például a *Sorsdöntő magyar vereségek augusztusban* címmel jelölt munkáját. Egyértelmű a több alakzatban találkozó, részletekként más-más irányban mozgó félvezetők vonalrendszerének labirintus jelképe. Félreérthetetlenül a magyar történelem sokszor zsákutcába vezető alakulására utal.

De a művész játékos humorára is találunk példát munkái között. Ha figyelmesen megnézzük a *Kulcsvesztések világnapja* képét, a február 13-i dátummal konkretizált »elveszett kulcsok«- at az ezüstszerű nyomtatott áramkörök, lemezek hálójában megtaláljuk, ha oldalról, más fényviszonyok között nézzük a képet. *Október (Anyám élete)* munkáján a mustrává alakult áramkör elemek színezésükkel, ismétlődő formáikkal a dátumokhoz kap-

csolódó asszociációk hangulatát támogatják. Az *Éjjeli mise* két azonos részének közepén piros kristálykocka jelzi az éjfélt, a színek, az áramkörformák, a huzalok színei indukálják a kép misztikus hatását. Előbbiekkel szemben *A Tudás fája* festett kompozíció. Az átalakított huzalformák fatörzset, gyökereket, lombokat, ágakat asszociálnak. Az alap kék-vörös részei felett, a kvázi ágak között a nap és a hold képe mintha azt érzékeltetné, hogy a technikai mindentudás ugyanoda vezethet, mint ama biblikus alma elfogyasztása. Vagyis a paradicsom, a lét biztonságának elvesztéséhez.

Talán a leginkább követhető a humanizált nyomtatott elemek asszociatív lehetősége a művész *Háromkirályok* képénél. Az arannyal preparált, lekoptatott nyomtatott áramkör lap közepén, egy vörösréz lemezen kék-piros foltokkal alapozott három azonos kivágású formát látunk. A három absztrakt alak a Gyermejkézus elé kincseket vivő három király sziluettjét asszociálja. Mint ahogy alul a mikró huzalok kapcsolósora ritmikus bordűr mintát, a felfutó huzalok a palástok redőit idézik. A festett színek és a nyomtatott huzalok aranyos csillogása a királyi pompát, a rézlemez a tárgynélküli, mitikus teret, a koptatott, aranyos-sárgás alap pedig az archaikus múltat sugallják.

Összegezve tehát Laki Ida a nyomtatott áramkör alapelemeivel, az azokból alakított, saját rendszerévé, jelképévé alakított formavilággal humanizált gondolatok, érzelmek kifejezésére képes. Alakzatai hol egyensúlyban, harmóniában élnek egymással, hol zűrzavart, agresszivitást, vagy széthullást asszociálnak. Eszerint használja őket képei hangulatának érzékeltetésére.

Végezetül eljutottunk a művész utóbbi éveinek fő művéhez, *Bioritmus-öröknaptár* sorozatához.

A gondolkodó ember bizonyos kor után eljut a honnan jövünk, hová tartunk kérdéseihez. A két végpont között leélt jó-rossz napok, évek számos miértjéhez, sorsunk alakulásának, cselekedeteink okainak és következményeinek boncolgatásához. Legtöbbször csak a dilemmáig jutunk, s ha néhányan közülünk mélyebben látnak is, csak igen kevesen jutnak el a változtatás szándékáig.

Laki Ida ezen ritka emberek közé tartozik. Ő megpróbálja a lehetetlent; kulcsot kínál sorsunk alakításához.

Két évtizedes kutatásai eredményeként úgy véli, az egyén nyomora, betegségei, rossz döntései, elvetélt jó szándékai, a történelem rossz pillanatai, veszteségei, nagy birodalmak uralkodása és megsemmisülése kiszámítható és egzakt módon meghatározható az élő szervezeteket, következésképp az általuk irányított történelmi eseményeket is determináló bioritmus alapján.

Anyaggyűjtése és elemzése révén született meg *Bioritmus-öröknaptár* sorozata, amelynek képein fent érintett megállapításait dátumszerűen rögzíti. Így készültek a *Sorsdöntő magyar vereségek augusztusban*, az *Európa és Magyarország sorsdöntő évei 1100 év alatt*, a *Forradalmak márciusban Európában* munkái.

Laki Ida ezirányú tapasztalatai, kutatásai azonban elsősorban az egyén hasznát kívánják szolgálni. Hosszú évek anyakönyvi kutatásainak eredményeként született a *Szülőfalum jó napjai I–XII. hónapokban (1963–1983)* munkája. *A hónapok aktív napjai*-nak kiemelt dátumaival, a jel- és képmagyarázatokkal egyértelműen számunkra kínál megoldást; miszerint megismervén a szakaszokra tagolt idő jó pillanatait, lépéseink pozitív irányba mozgathatók. Ő hisz benne, hogy *Öröknaptára* hatékony, s figyelve megállapításaira valamelyest mindannyian javíthatunk sorsunkon.

Az utóbbi évtizedekben Laki Ida ennek a célnak szentelt festészetét. S én úgy gondolom, komor napjainkban alig létezik művészet, ami ennél nemesebb szándékkal született.”

Válogatott irodalom:

LAKI Ida festőművész kiállítása

Fényes Adolf Terem

1962. aug. 31 – szept. 23.

Előszó: Pap Gábor

Laki Ida kiállítása '969

Fényes Adolf Terem 1969. április 11 – május 4.

Ill.: Címlapon *Csendélet almákkal*

Belül: *Csendélet dinnyével, Múteremsarok, Zöldruhás nő, Búcsúsok, Zöld akt, Dinnyevő, Olvasó lány I., Tábortűz, Sarkantyúvirágok, Ablakban*

Előszó: Egri Mária

Művészet 1969/8. Urbán Miklós: Sz. Laki Ida kiállítása a Fényes Adolf Teremben.

1976. szeptember 9–23. Pécs, Képcsarnok

A meghívón: a *Pávák* Aradi Nóra szövegével

1979. szeptember 6–20. Képcsarnok, Rudnay Gyula Terem, Eger

A meghívó címlapján: *Forradalmak és háborúk* Laki Ida szövegével.

2000. A Laki Ida Képtár megnyitása Jászjákóhalmán

Fodor István Ferenc: „Jászjákóhalma Laki Ida Képtár” Tájak-Korok-Múzeumok Kiskönyvtára 714. Budapest, 2001.

Egri Mária: Laki Ida művészete. TISICUM. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve XV. Szolnok, 2006.

Egri Mária: A Szikra Galéria. A Jászság festészete. Jászberény, 2015.